

Опис навчальної дисципліни «Українська суспільно-політична думка (друга половина XVII — XIX століття): постаті»

П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання НПП: Діптан Ірина Іванівна, кандидат історичних наук, доцент

Кафедра: історії України, навчальний корпус № 1 , кабінет 19

Факультет: історії та географії

E-mail: fhg.diptan@gsuite.pnpu.edu.ua

Назва освітніх програм, для яких пропонується НД: «Історія та археологія» ; «Середня освіта (Історія)»	Метою викладання навчальної дисципліни “ Українська суспільно-політична думка (друга половина XVII — XIX століть): постаті ” є ознайомлення студентів з непересічними діячами національної минувшини, їх науковою і політичною спадщиною. Через висвітлення діяльності знакових особистостей національної минувшини (учених, політиків, державних мужів, митців пера і пензля) розкрити (хай вибірково, епізодично, з огляду на регламентований обсяг годи) інтелектуальну історію Вкраїни за нової доби (друга половини XVII-XIX ст.).
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	
Семестр: 4	
Статус НД: вибіркова	
Кількість кредитів/годин: 4/120	
Види індивідуальних завдань: не передбачено навчальною програмою	
Мова викладання: українська	
Вид підсумкового контролю: залік	
Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни: «Вступ до історії», «Історія України», «Історія національної культури», «Спеціальні історичні дисципліни», «Історичне краєзнавство», «Історичне краєзнавство та музеєзнавство»	
Очікувані результати навчання(РНД): 1. оволодіти знаннями найвагоміших характеристик зазначених осіб, їх унеску в інтелектуально-політичну скарбницю України; 2. розкривати сутність української державної ідеї в політиці володарів гетьманської булави, громадських діячів, політичних і релігійних мислителів - інтелектуалів нової доби. 3. оволодіти уміннями поціновувати конкретну особистість у контексті доби та усвідомлювати мотиви її діянь.	
Теми аудиторних занять та самостійної роботи: Тематика лекційних занять: Тема 1. Ідея козацького автономізму: витоки, кристалізація.; Тема 2.Українська державна ідея на різних етапах розвитку Національної революції середини XVII ст. Тема 3. Речники української ідеї за доби Руїни.; Тема 4.Поборники української державної ідеї І. Мазепа та П. Орлик.; Тема 5. Духовна еліта України XVII-XVIII ст.; Тема 6. Наукова й освітня еліта українських земель XVIII ст.; Тема 7.Українська ідея в доробку та діяльності наукової, літературної, мистецької та освітянської еліти першої половини XIX ст.; Тема 8. Національне пробудження на західноукраїнських землях у першій половині XIX ст.; Тема 9. Очільники громадівського руху як учні, просвітники, письменники, поети, композитори та художники; Тема 10.М. Грушевський та І. Франко: провідні інтелектуали й громадсько-політичні діячі України (80-ті рр. XIX – 20-ті рр. XX ст.) Тематика практичних занять: Козацькі керманичі XVI – 20-30-х років XVIIст.ст.: постаті в контексті історичних подій; Українська революція XVIIст. в образах і діяннях її найзнаковіших особистостей; Гетьмани та кошові отамани за доби Руїни; І. Мазепа: політик, будівничий національної культури, український державець ранньомодерної доби; П. Орлик: гетьман у вигнанні; Українське православ'я та його проводирі впродовж XVII-XVIIIст.; Суспільно-політична думка на українських землях наприкінці XVIII–в 30-х рр. XIX ст.; Піонери українства: кирило-мефодіївці та їх унесок у формування ідеї національно-державного буття; Українські інтелектуали другої половини XIXст. Тематика самостійної роботи: Йосип Верещинський та його проект задніпровської України. Перші, згідно з історичною традицією, козацькі гетьмани:Предслав Ляндскоронський (Лянцкоронський), Остафій (Остап, Євстахій) Дашкович (Дашкевич), Дмитро Вишневецький (Байда), Самійло Кішка. Гетьман українського реєстрового козацтва Петро Конашевич-Сагайдачний (бл. 1570-1622 рр.). Хотинська війна 1620-1621 р. Козацька війна 1591-1593 рр. Гетьман запорозьких козаків Криштоф (Христофор) Косинський. Козацька війна 1594-1596 рр. Семерій (Северин) Наливайко (бл. 1560-1597 рр.). Козацьке повстання під проводом Марка Жмайла (1625 р.). Гетьман Михайло Дорошенко (?-1628 р.). Куруківська угода 1625 р. Козацьке повстання 1630 р. Тарас Федорович (Трясило). Переяславська угода. Павло Михнович Бут (Павлюк) (?-1638 р.). Козацьке повстання 1637 р. Гетьман	

язування запорозьких козаків Яків (Яцько) Острянин (Острянин, Остряниця) (?-1641р.) Дмитро Гуня, Карпо Скидан. Козацьке повстання 1638 р. Змалюйте історичний портрет Б.Хмельницького у контексті доби. Виокремте турецький вектор дипломатії Б.Хмельницького (1648-1657 роки). З'ясуйте сутність московської політики Б.Хмельницького упродовж 1648-1653 років. Проаналізуйте стосунки Чигирин з Кошем Запорозької Січі за гетьманування Б.Хмельницького. Змалюйте історичні портрети козацьких старшин – соратників і однодумців Б.Хмельницького. Подайте оцінки постаті Б.Хмельницького як фундатора Козацької держави, політика та полководця в історіографії XVII-початку XXI ст. Проаналізуйте зовнішню політику І.Виговського упродовж серпня 1657- серпня 1658 років. Розкрийте чинники антигетьманського заколоту М.Пушкаря -Я.Барабаша.Правобережний гетьман П.Тетеря: політичні задуми й практична діяльність. Лівобережний Гетьманат І.Брюховецького: політико-правовий статус за Московськими статтями 1665 року. П.Дорошенко: стратегія, тактика задля України. Гетьманська влада і низове козацтво: співробітництво й супротив за доби Руїни. Розкрийте сутність автономізму Дем'яна Многогрішного і чинники зміщення його царським урядом. З'ясуйте зміст основних міжнародних договорів стосовно «Війська Запорозького» (Андрусівське перемир'я, Бучацький договір, Бахчисарайський мир; трактат про «Вічний мир»). Іван Самойлович: характеристика внутрішньої і зовнішньої політики; державні ідеали. Розкрийте державницький ідеал І.Мазепи в контексті його думи: «Всі спокою щиро прагнуть». Проаналізуйте внутрішню політику І.Мазепи та участь у військових акціях Московії у перший період його гетьманування (1687-1700 роки). Розкрийте причини краху державницьких домагань І.Мазепи. Охарактеризуйте діяльність гетьмана І.Мазепи як будівничого української культури. Розкрийте діяльність Пилипа Орлика задля звільнення Гетьманату з-під московської зверхності у період «Східної кризи» 1710-1714 років. Проаналізуйте боротьбу Пилипа Орлика за українську державність в 1714-1742 роках. Постать І.Мазепи в історіографії XIX - початку XXI століть. Діяльність Пилипа Орлика в історіографії XIX - початку XXI століть. Повстання Петра Іваненка (Петрика): чинники, сутність, оцінки послідовників. І.Мазепа та С.Палій: характеристика взаємовідносин. Берестейська унія 1596 року та її вплив на духовне життя України. “Статті для заспокоєння руського народу” Владислава IV: передумови створення, зміст, результати. Митрополит Петро Могила (1596-1647 рр.): характеристика реформ у царинах релігійного та культурно-освітнього життя України. Медична наука в Україні у XVIII ст.: Є. Мухін, Н. Амбодик-Максимович, М. Тереховський, Д. Самойлович, І. Полетика, І. Руцький. Видатні українські музиканти Д. Бортнянський (1751-1825 рр.), Максим Березовський (1745-1777 рр.) і Артемій Ведель (1767-1808 рр.). “Козацьке” бароко в архітектурі України XVIIIc.: Степан Ковнір, Іван Григорович-Барський, Федір Старченко, Іван Зарудний. Бернард Меретин, Г. Гофман, Яків Погребняк. “Малоросійське земляцтво” в Санкт-Петербурзі: характеристика. Характеристика лідерів автономістського руху першої третини XIXст. (Р. Маркович, Т. Калиновський, М. Милорадович, В. Полетика, Ю. Чєпа, В. Черниш, Ф. Туманський). Характеристика діячів полтавської ложі «Любов до істини». Полтавці-кириломефодіївці: характеристика постатей (В.Білозерський, М.Гулак, С.Савич, О.Тулуб, Д.Пильчиков, Г.Андрузький). Декабристи-вихідці з Полтавщини (брати Муравйови-Апостоли). Діячі «Руської трійці»: М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький. Малоросійське земляцтво в Петербурзі. М.Гоголь як зразок українця-малороса. Є.Гребінка: характеристика особистості. В.Антонович як історик і громадський діяч.Полтавсько-Гадяцький період життєвого шляху М.Драгоманова. М.Драгоманов як історик. М.Драгоманов як публіцист. Драгоманівські соціалізм, федералізм і анархізм. Релігійні погляди М.Драгоманова. Олена Пчілка як письменниця і просвітниця. П.Чубинський як етнограф і громадівець. О.Стронін як фундатор вітчизняної політології і очільник громадівського руху на Полтавщині. Портрети провідних громадівців (на вибір). І.Франко в розвитку суспільно-політичного руху на західноукраїнських землях.М.Грушевський: історик і політик.

Форми і методи навчання:

Методи: проблемного навчання (проблемного викладення матеріалу, створення проблемних ситуацій, групового вирішення проблемних задач, групова дискусія); евристичні (евристичне дослідження, формулювання проблеми, евристичних запитань, створення проєктів); 3 – дослідницькі (портфоліо, есе, наукові доповіді, наукові повідомлення); *Методичні прийоми як компоненти методів:* вербальні (бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж, дискусія); ілюстративно-демонстраційні (ілюстрування, демонстрування, демонстраційний експеримент); прикладні (вправи, практичні завдання, розв’язання логічних задач); інтерактивні (робота в малих групах, карусель, мозковий штурм, мозаїка, кооперовано-групова робота).

Форми: лекції (інтерактивна лекція, проблемна лекція, мультимедійна (лекція-візуалізація), лекція із застосуванням опорних конспектів, лекція-консультація (відкритих запитань), лекція-дискусія);практичні заняття; самостійна робота студентів (а - аудиторна, б - позааудиторна, в- науково-дослідна робота студентів, г – консультації); індивідуальні заняття; написання курсових робіт ; практики (а – навчальні, б виробничі практики); консультації

Система оцінювання:

–**методи оцінювання:** Усні відповіді на практичних заняттях, поточний тестовий контроль знань, модульний тестовий контроль знань, підсумковий зріз знань, комплексна контрольна робота з предмету.

– **критерії оцінювання:**

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	відмінне володіння історичним контентом, понятійним апаратом, хронологією, картою, неупереджене критичне осмислення матеріалу, навички історичних досліджень
75-89	добре володіння історичною конкретикою, розуміння причинно-наслідкових зв'язків у розвитку історичних процесів і явищ, оволодіння засадами історичного пошуку
60-74	задовільний рівень знань із предмету, вміння працювати із джерелами (реферування літератури)
35-59	незадовільний рівень, наявність елементарних уявлень про означену галузь наукового пізнання
0-34	незадовільний рівень, який передбачає повторне прослуховування курсу

Основні інформаційні джерела:

1. Брехуненко В. Війна за свідомість: Російські міфи про Україну та її минуле, Київ, 2017.
2. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. “Братня навала”. Війни Росії проти України XII – XXI ст). Видання друге, Київ, 2018.
3. Діптан І. Суспільно-політичні погляди М.П. Драгоманова: візія І.П. Лисяка-Рудницького/Ірина Діптан// Рідний край (Альманах Полтавського національного педагогічного університету). – 2013. С. 165-187.
4. Діптан І. Національно-державна ідея в добу Української революції («Хмельниччина в розцвіті»: 1648-1650 роки) у баченні Михайла Грушевського /І. Діптан// Сіверянський літопис. – 2016. № 3. – С. 119-139.
5. Діптан І.І. Іван Лисяк-Рудницький про українське націєтворення в європейському контексті// Сіверянський літопис 2020 №6 – С. 63-76.
6. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX — XX століття, Київ, 2019.
7. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Козацька Україна. Боротьба за державу (XVI — XVII ст.), Київ, 2020.
8. Єкельчик С. Історія України: становлення сучасної нації, Київ, 2007.
9. Історія українського козацтва: Нариси у 2-х томах. – К., 2006-2007.
10. Нариси з соціокультурної історії українського історіописання: субдисциплінарні напрями: колективна монографія (Удод О.; Верменич Я., Ковалевська О., Ясь О.), Київ, 2018.
11. Чухліб Т. Магнат, козак і гайдамака. Боротьба за владу Русі-України з Кораною Польською (1569-1769). – К., 2018.
12. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI-XVII ст. – К., 2002.

Електронні ресурси:

13. Розгорнуті тексти лекцій.

14. <http://www.history.org.ua> – сайт Інституту історії України НАН України. Містить зміст та електронні версії кількох десятків історичних журналів.

15. <http://litopys.org.ua/> – сайт, котрий спеціалізується на джерелах з історії України. Містить тексти літописів, щоденників, пам'ятки літератури, історичні мапи та документи.

Забезпечення:

портрети, веб-сайти, науково-популярні фільми з історії України і Полтавщини.